

NEGALIA, ŽMOGAUS TEISĖS IR DARNAUS VYSTYMOSI TIKSLAI

33

esminiai Jungtinių Tautų
neįgaliųjų teisių
Konvencijos straipsniai (JTNTK)

>80%

pasaulio šalių
ratifikavusios JTNTK

1 milijardas

milijardas žmonių su negalia
pasaulyje

1 iš 5

pasaulio skurdžiausių
žmonių turi negalia

17

darnaus vystymosi
tikslų

193

siekdamos įgyvendinti
DVT šalys privalo
įtraukti žmones
su negalia

JT žmonių su negalia
teisių Konvencija

Pagrindinių laisvių apsauga (1 str.)
Atstovavimas priimančioms sprendimams (art. 4)
Lygybė ir nediskriminavimas (5 str.)
Moterys su negalia (6 str.)
Vaikai su negalia (7 str.)

Informuotumo didinimas (8 str.)
Prieinamumas (9 str.)
Teisė į gyvybę (10 str.)
Humanitarinės nelaimės ir rizikos (11 str.)
Lygybė prieš įstatymą (12 str.)
Galimybė kreiptis į teismą (13 str.)

Asmens laisvė ir saugumas (14 str.)
Laisvė nebūti išnaudojamam ir nepatirti smurto (16 str.)
Judėjimo laisvė ir pilietybė (18 str.)
Nepatirti kankinimų (15 str.)
Asmens mobilumas (20 str.)
Prieinamumas prie informacijos ir laisvė reikšti nuomonę (21 str.)

Būsto ir šeimos neliečiamumas (23 str.)
Įtraukus švietimas (24 str.)
Prieinamos sveikatos paslaugos (25 str.)
Darbas ir užimtumas (27 str.)
Pakankamas gyvenimo lygis ir socialinė apsauga (28 str.)
Statistika ir duomenų rinkimas (31 str.)
Tarpautinis bendradarbiavimas (32 str.)

JT žmonių su negalia
teisių Konvencija

KAS SIEJA NEGALIA, ŽMOGAUS TEISES IR DARNAUS VYSTYMOSI TIKSLUS?

2006 metais buvo priimta Jungtinių Tautų Neįgaliųjų teisių konvencija. Tai viena iš devynių pamatinių tarptautinių sutarčių dėl žmogaus teisių, joje yra **33 pagrindiniai straipsniai**, apimantys visas gyvenimo sritis.

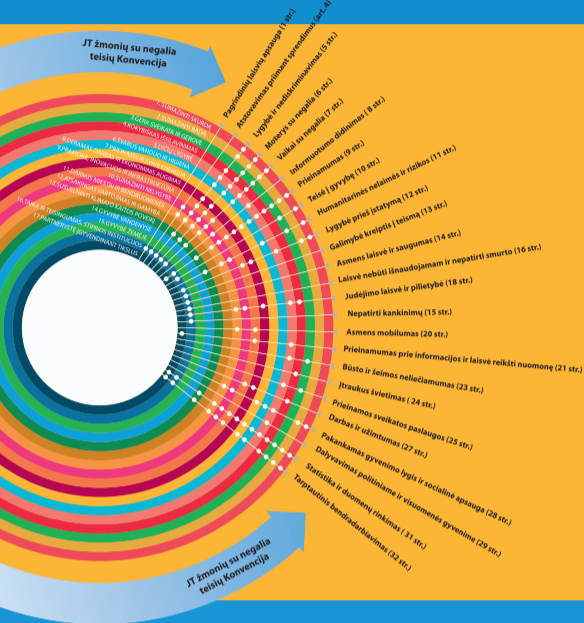
2016 m. lapkričio mėn. **Konvenciją ratifikavo daugiau nei 80% valstybių** – 168 iš 193 JT valstybių narių. Kai valstybė ratifikuoja Konvenciją, ji teisiškai įsipareigoja įgyvendinti 33 pagrindinius straipsnius bei turi raštu Jungtinėms Tautoms teikti periodines pažangos ataskaitas.

Pagal 2011 metų Pasaulio sveikatos organizacijos ir Pasaulio banko „Pasaulinė ataskaita dėl negalios“ (World Report on Disability), skaičiuojama, kad **pasaulyje yra milijardas žmonių su negalia**. Ataskaitoje taip pat rašoma, kad **negalią turi 1 iš 5 skurdžiausiai gyvenančių žmonių**. Negalia yra ir skurdo priežastis ir pasekmė, tačiau tarptautinės politikos kūrėjai bei suinteresuotosios šalys tarptautinės plėtros pastangose į tai neatkreipdavo dėmesio, ar šio klausimo nelaikydavo prioritetu.

Po tris metus trukusių intensyvių tarpvyriausybinių derybų, Jungtinių Tautų valstybės narės 2015 m. rugsėjį priėmė Darnaus vystymosi darbotvarkę iki 2030 m. Darbotvarkėje numatyti **17 darnaus vystymosi tikslų** ir 169 uždaviniai. Asmenys su negalia darbotvarkėje atskirai paminėti 11 kartų, o duomenų skirstymas pagal negalią laikomas esminiu principu.

Per artimiausius 15 metų, Darbotvarkė iki 2030 m. bei darnaus vystymosi tikslai darys įtaką pasaulinių ir nacionalinių politinių sprendimų krypčiai. Kad Darbotvarkę pavyktų įgyvendinti, visos JT narės, **193 valstybės, turi įtraukti asmenis su negalia** į nacionalinius įgyvendinimo ir stebėjimo planus.

Nors infografiku siekiama atskleisti 17 darnaus vystymosi tikslų ir 33 pagrindinių Konvencijos straipsnių tarpusavio sąsajas, tačiau būtina pabrėžti, kad tiek tikslai, tiek Konvencija turi būti įgyvendinami kaip visuma – tai reiškia, kad valstybės negali atsisirinkti tik joms patinkančių tikslų ar straipsnių, jie visi kartu sudaro sudėtingą ir tarpusavyje susijusią lygtį.

KAIP VEIKIA INFOGRAFIKAS?

Darbotvarkės iki 2030 m. ir darnaus vystymosi tikslų tekstą galima interpretuoti per JT Neįgaliųjų teisių konvenciją šiais būdais:

- Visur, kur minima „lygybė“, reikia remtis **5 Konvencijos straipsniu**, kuris skatina galimybių lygybę bei asmenų su negalia nediskriminavimą.
- Kuomet rašoma „visiems“, tai apima visus asmenis su negalia: asmenis su įvairiais sutrikimais bei įvairiais pagalbos poreikiais, taip pat neįgalias moteris (**6 Konvencijos straipsnis**) ir neįgalius vaikus (**7 Konvencijos**

straipsnis).

- Visur, kur minima „prieiga“ ir „įtrauktis“, reikia remtis **9 Konvencijos straipsniu** dėl prieinamumo, kuris numato, kad valstybės turi imtis veiksmų užtikrinti asmenims su negalia teisę į savarankišką gyvenimą bei teisę dalyvauti visuose gyvenimo aspektuose.

- Kuomet kalbama apie „esančius pažeidžiamose situacijose“, tai taip pat apima asmenų su negalia teisę į apsaugą ir saugumą, susidūrus su pavojingomis situacijomis, gamtinėmis nelaimėmis ar

humanitarinėmis krizėmis (**11 Konvencijos straipsnis**).

- Visa pažanga, padaryta siekiant Darnaus vystymosi tikslų turi būti matuojama renkant pagal negalią išskirstytus duomenis (**31 Konvencijos straipsnis**).

- Viskas, kas susiję su „vystymusi“ bei „ir (arba) mažiausiai išsivysčiusiomis šalimis“, siejasi su tarptautiniu bendradarbiavimu ir partnerystėmis (**32 Konvencijos straipsnis**).

1 SUMAŽINTI SKURDĄ
1 Tikslas – sumažinti skurdą. Panaikinti visų formų skurdą visose šalyse. Šis tikslas remiasi teise į gyvybę (10 Konvencijos straipsnis); galimybę kontroliuoti savo išteklius, kurią užtikrina lygybė prieš įstatymą (12 Konvencijos straipsnis); bei pakankamą gyvenimo lygį ir socialinę apsaugą (28 Konvencijos straipsnis), o taip pat 5, 6, 7, 9, 11, 31 ir 32 Konvencijos straipsniais.

2 SUMAŽINTI BADA
2 Tikslas – sumažinti badą. Panaikinti badą, užtikrinti apsirūpinimą maistu ir geresnę mitybą, skatinti darnų žemės ūkį. Teisė į tinkamą maistą, taip pat apsirūpinimo maistu užtikrinimą ir apsaugą, pakankamas gyvenimo lygis (28 Konvencijos straipsnis). Žemės, turto ir paveldėjimo kontrolė gali būti užtikrinta per lygybę prieš įstatymą (12 Konvencijos straipsnis). Taip pat taikytini 5, 6, 7, 9, 31 ir 32 straipsniai.

3 GERA SVEIKATA IR GEROVĖ
3 Tikslas – gera sveikata ir gerovė. Užtikrinti sveiką gyvenimą ir skatinti visų amžiaus grupių gerovę. Tai remiasi teise į gyvybę (10 Konvencijos straipsnis). Lytinės ir reprodukcinės sveikatos paslaugų prieinamumas pripažįstamas kaip teisė būti geriausios sveikatos būklės, be diskriminacijos dėl negalios (25 Konvencijos straipsnis). Šeimos planavimas, informacija ir švietimas užtikrinami per būsto ir šeimos neliečiamumą (23 Konvencijos straipsnis), bei pagal 6, 7, 9, 11, 31 ir 32 straipsnius.

4 KOKYBIŠKAS IŠSILAVINIMAS
4 Tikslas – kokybiškas išsilavinimas. Užtikrinti visa apimančią ir lygiavertę kokybišką švietimą ir skatinti visą gyvenimą trunkantį mokymąsi. 24 Konvencijos straipsnis skatina kurti įtraukią visų lygių švietimo sistemą remiantis galimybių lygybe bei apsauga nuo atskirties. Asmenys su negalia turi turėti realią prieigą prie techninio ir profesinio orientavimo programų, įdarbinimo paslaugų, bei profesinio ir tęstinio mokymosi, kaip numatyta 27 Konvencijos straipsnyje. Saugią mokymosi aplinką be smurto įgalina apsauga nuo išnaudojimo, smurto ir prievartos už namų ribų, kaip numatyta 16 Konvencijos straipsnyje. Be to, taikytini ir 5, 6, 7, 9, 31 ir 32 straipsniai.

5 LYČIŲ LYGYBĖ
5 Tikslas – lyčių lygybė. Pasiiekti lyčių lygybę ir moterų bei mergaičių įgalinimą. 6 Konvencijos straipsnis pripažįsta, kad moterys ir mergaitės su negalia kenčia nuo daugialypės diskriminacijos. Kad būtų įveiktos ydingos praktikos reikia priimti veiksmingus, ties moterų ir vaikų problemomis sutelktus teisės aktus ir politines priemones, kaip numatyta 16 Konvencijos straipsnyje. Socialinės apsaugos priemonių teikimą apima 28 Konvencijos straipsnis. Teisė dalyvauti politiniame ir visuomeniniame gyvenime siejasi su 29 Konvencijos straipsniu. Teisė gauti tiek pat ir tokios pat kokybės bei tokio pat lygio nemokamą ar prieinamą lytinės ir reprodukcinės sveikatos paslaugų pripažįstama 25 Konvencijos straipsnyje. Teisė į reprodukcinę ir šeimos planavimą užtikrina būsto ir šeimos neliečiamumas (23 Konvencijos straipsnis). Moterų teisė turėti žemės nuosavybę, kitą nuosavybę, bei paveldėti pripažįsta 12 Konvencijos straipsnis dėl lygybės prieš įstatymą. Be to, moterų ir mergaičių teisė gauti prieinamą informaciją ir komunikaciją apibrėžia 21 Konvencijos straipsnis. Moterų ir mergaičių su negalia lygybės skatinimas aptariamas 8 Konvencijos straipsnyje dėl informuotumo didinimo. Be to, taikytini ir 5, 7, 9 ir 31 straipsniai.

6 SVARUS VANDUO IR HIGIENA
6 Tikslas – švarus vanduo ir higiena. Užtikrinti visiems vandens prieinamumą, darnų valdymą ir sanitariją. 28 Konvencijos straipsnis pripažįsta teisę į nuolatinį gyvenimo sąlygų gerėjimą, švaraus vandens prieinamumą, taip pat skatinimą suteikti asmenims su negalia tinkamą pragyvenimo lygį. Taip pat taikytini ir 5, 6, 7, 9, 11, 31 ir 32 straipsniai.

7 PRIEINAMA IR ŠVARI ENERGIJA
7 Tikslas – prieinama ir švari energija. Užtikrinti visiems galimybę naudotis prieinama, patikima, darnia ir modernia energija. 9, 31 ir 32 straipsniai apima visuotinį prieinamumą, ypač besivystančiose šalyse, bei reikalingą matuoti šio tikslo pažangą asmenų su negalia atžvilgiu.

8 DERAMAS DARBAS IR EKONOMINIS AUGIMAS
8 Tikslas – deramas darbas ir ekonominis augimas. Skatinti tvarų, įtraukų ir darnų ekonomikos augimą, produktyvų įdarbinimą ir deramą darbą visiems. 27 Konvencijos straipsnyje aptariama asmenų su negalia teisė dirbti lygiomis sąlygomis su kitais bei užsidirbti pragyvenimui laisvai pasirinktu darbu, o taip pat teisė gauti tokį patį atlyginimą už tokios pačios vertės darbą bei teisė į saugias darbo sąlygas. Vienodą bankininkystės, draudimo ir finansų paslaugų prieinamumą galima užtikrinti gerbiant teisę į lygybę prieš įstatymą (12 Konvencijos straipsnis). 16 Konvencijos straipsnis gina tokias teises, kaip teisė nebūti išnaudojami ir nepatirti smurto, įskaitant šiuolaikinę vergovę bei prekybą žmonėmis. Taip pat taikytini 5, 6, 9 ir 31 straipsniai.

9 PRAMONĖ, INOVACIJOS IR INFRASTRUKTŪRA
9 Tikslas – pramonė, inovacijos ir infrastruktūra. Kurti atsparią infrastruktūrą, skatinti visa apimančią ir darnią industrializaciją. Finansinių paslaugų, įskaitant kreditavimo galimybes, prieinamumą laiduoja lygybė prieš įstatymą (12 Konvencijos straipsnis). Įgyvendinant 20 Konvencijos straipsnį asmenims su negalia galima užtikrinti didžiausią asmeninį judumą, suteikiant daugiausiai nepriklausomybės. Laisvė lygiomis galimybėmis gauti informaciją visomis komunikacijos formomis yra 21 Konvencijos straipsnio dalis. Svarankiško darbo, verslumo, kooperatyvų kūrimo bei nuosavo verslo kūrimo skatinimas yra pagal 27 Konvencijos straipsnį pripažintos teisės. Taip pat taikytini 5, 6, 7, 9, 31 ir 32 straipsniai.

10 SUMAŽINTI NELYGYBĖ
10 Tikslas – sumažinti nelygybę. Mažinti nelygybę tarp šalių ir pačiose šalyse. Didėsio asmenų su negalia dalyvavimo užtikrinimas bei galimybės išsakyti savo nuomonę suteikimas yra numatyti 4 Konvencijos straipsnyje. 8 Konvencijos straipsnis numato pozityvaus požiūrio į asmenis su negalia skatinimą bei visuomenės sąmoningumo didinimą, siekiant didesnę jų įtraukties. Saugios migracijos ir judumo palengvinimas gali apsaugoti asmenis su negalia nuo išnaudojimo (16 Konvencijos straipsnis). Socialinės apsaugos bei skurdo mažinimo programų prieinamumo užtikrinimas numatytas 28 Konvencijos straipsnyje. Be to, taikytini ir 5, 6, 7, 9, 11, 31 ir 32 straipsniai.

11 DARNUS MIESTAI IR BENDRUOMENĖS
11 Tikslas – darnūs miestai ir bendruomenės. Pasiiekti, kad miestai ir gyvenvietės taptų įtraukūs, saugūs, atsparūs ir darnūs. Reikia užtikrinti asmenų su negalia bei jų šeimų teisę į pakankamą pragyvenimo lygį, įskaitant adekvatų būstą (28 Konvencijos straipsnis). Asmenims su negalia turi būti už prieinamą kainą teikiamos asmeninės judumo paslaugos jų pasirinktu laiku bei būdu (20 Konvencijos straipsnis). Saugūs miestai ir gyvenvietės turi užtikrinti apsaugą nuo smurto (16 Konvencijos straipsnis). Mieste ir kaimo teritorijose aplinka bei viešasis transportas turi būti visiems vienodai prieinami (9 Konvencijos straipsnis). Reikia gerbti įtraukiančio planavimo ir valdymo principą (4 Konvencijos straipsnis). Taip pat taikytini 5, 6, 7, 11, 31 ir 32 straipsniai.

13 SUŠVELNINTI KLIMATO KAITOS POVEIKĮ
13 Tikslas – sušvelninti klimato kaitos poveikį. Imtis skubių kovos su klimato kaita ir jos poveikiu veiksmų. Asmenys su negalia, susiduriantys su gamtinėmis nelaimėmis ar kitomis pavojingomis situacijomis, turi būti įtraukiami į visas saugumo priemones (11 Konvencijos straipsnis). Planavimas ir valdymas, susiję su klimato kaita, turi būti įtraukiantys ir prieinami asmenims su negalia (32 Konvencijos straipsnis). Taip pat galioja 5, 6, 7, 9 ir 31 straipsniai.

14 CIVILUSIŲ VANDUO
16 Tikslas – taika ir teisingumas, stiprios institucijos. Skatinti taikias ir įtraukiančias visuomenes darniam vystymuisi, suteikti visiems galimybes reikalauti teisingumo ir kurti veiksmingas, atsakingas ir įtraukias institucijas visais lygiais. Reikia sumažinti mirtinumą efektyviai visiems užtikrinant teisę į gyvybę (10 Konvencijos straipsnis). Reikia ginti teisę nepatirti smurto, išnaudojimo ir prievartos (16 Konvencijos straipsnis), kaip ir teisę nepatirti kankinimų, žiaurios ar nežmoniško elgesio ar baudimo (15 Konvencijos straipsnis). Reikia užtikrinti vienodą prieigą prie teisingumo, taip pat numatant procedūrinį, bei pagal amžių tinkamų priitaikymų (13 Konvencijos straipsnis). Reikia užtikrinti įtraukų sprendimų priėmimą, kurio metu per atstovaujančias organizacijas būtų įtraukiami asmenys su negalia, bei su jais būtų konsultuojamasi (4 Konvencijos straipsnis). Turi veikti sprendimų priėmimo su pagalba sistemos (12 Konvencijos straipsnis). 18 Konvencijos straipsnis apima teisę į teisinę tapatybę. Asmenys su negalia turi turėti visas žmogaus teises ir pagrindines laisves (1 Konvencijos straipsnis), ir jų teisės negali būti neteisėtai varžomos (14 Konvencijos straipsnis). Be to, taikytini ir 5, 6, 7, 9, 31 ir 32 straipsniai.

17 PARTNERYSTĖ ĮGYVENDINANT TIKSLUS
17 Tikslas – partnerystė įgyvendinant tikslus. Stiprinti įgyvendinimo priemones ir atgaivinti pasaulinę darnaus vystymosi partnerystę. Įgyvendinant 21 Konvencijos straipsnį galima paskatinti plačiau naudoti įgalinančias technologijas, ypač informacines ir komunikacines technologijas, tuo užtikrinant prieinamumą. Kokybiškų, laiku surinktų, patikimų duomenų, išskirstytų pagal negalią rinkimas tiesiogiai siejasi su 31 Konvencijos straipsniu dėl statistikos ir duomenų rinkimo. Taip pat taikytini 9 ir 32 Konvencijos straipsniai, ypač dėl partnerystės su asmenų su negalia organizacijomis ir technologijų perdavimo palengvinimo.